

Meromkostninger ved landbrug på små, ikke brofaste øer

Resultat af spørgeskemaundersøgelse
november – december 2020

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE SMÅØER

Indhold

Formål	1
Baggrund	1
Opsummering.....	2
Hvem deltog?	3
Bedrifternes størrelse (spg. 2)	3
Typer af bedrifter:	4
Ekstra omkostninger for bedrifter på ikke brofaste øer	4
Egne timer til transport (spg. 5)	5
Egne timer til andre ting (spg. 6)	5
Andre meromkostninger ud over eget tidsforbrug forbundet med transport?	5
Merudgifter, der faktureres af andre i forbindelse med fx transport (bl.a. evt. ventetid)? (spg. 8)	6
Øvrige meromkostninger og forhold, der besværliggør eller fordyrer landbrugsdriften på en småø (spg. 9 og 11)	6
Merindtægter ifm. landbrugsdrift på en småø (spg. 10)	7
Meromkostninger og bedriftsstørrelse	7
Dokumentation for meromkostninger	8
Bilagsoversigt	8

Bilagsoversigt

Bilag 1: Email fra Landbrug & Fødevarer med standardtakster fra SEGES	9
Bilag 2: Besvarelser vedr. hvilke ting landmanden selv bruger EKSTRA timer på (spg. 6)	10
Bilag 3: Besvarelser vedr. andre EKSTRA omkostninger for landmanden (spg. 7)	12
Bilag 4: Besvarelser vedr. hvilke EKSTRA omkostninger landmanden faktureres for af ANDRE (spg. 8)	13
Bilag 5: Besvarelser vedr. øvrige meromkostninger og forhold, der besværliggør eller fordyrer landbrugsdriften (spg. 9 og 11)	15
Bilag 6: Oversigtstabel over meromkostninger og bedriftsstørrelse	18
Bilag 7: Spørgeskema til landmænd på småøerne (tom)	19
Bilag 8: Dokumentation for meromkostninger	separat bilag

Meromkostninger ved landbrug på små, ikke brofaste øer

Resultat af spørgeskemaundersøgelse, november - december 2020

I forbindelse med at ø-støtten er under omlægning, har Sammenslutningen af Danske Småøer (SaDS) iværksat en spørgeskemaundersøgelse blandt landbrugere på de 27 danske småøer: Aarø, Agersø, Anholt, Askø, Avernakø, Baagø, Barsø, Birkholm, Bjørnø, Drejø, Egholm, Endelave, Fejø, Femø, Fur, Hjarnø, Hjortø, Lyø, Mandø, Nekselø, Omø, Orø, Sejerø, Skarø, Strynø, Tunø og Venø.

Intentionen med ø-støtten har netop gennem tiden været at kompensere for de meromkostninger der følger af landbrugsdrift i særligt udsatte områder, så som små øer, hvor øernes små arealer naturligt begrænser størrelsen af bedrifterne.

Udformningen af spørgeskemaet er sket i dialog med Landbrug & Fødevarer og Landbrugsstyrelsen.

Formål

Formålet er at undersøge omkostningerne ved at drive landbrug på en småø og etablere et økonomisk estimat på de konkrete ekstraomkostninger, der er ved at drive landbrug på en småø i forhold til at drive landbrug på fastlandet.

Sammenslutningen af Danske Småøer har i vores dialog med Landbrug og Fødevarer erfaret, at SEGES ikke har mulighed for at skaffe statistiske data på mindre landbrugsbedrifter, da der typisk kun er få mindre landbrug med i deres database.

Da de små øers landbrug netop er mindre bedrifter, ofte er mindre end 200 ha, har SaDS iværksat denne undersøgelse.

Baggrund

I juni og juli 2020 foretog vi en rundspørge til småøernes landmænd og jordejere vedr. ø-støtten, hvor vi spurgte til, om der var meromkostninger ved at drive landbrug på en ikke brofast småø, og i så fald hvilke typer.

Resultatet af den undersøgelse viste, at det især er på følgende områder, at der er tale om meromkostninger: i forbindelse med transport (færgeomkostninger, ventetid, leveringstillæg), drift og manglende mulighed for strukturtilpasning.

Undersøgelsen fra juni havde 100 respondenter, og resultatet af undersøgelsen kan ses her:

<https://danske-smaaoer.dk/wp-content/uploads/ARKIV.Breve,h%C3%B8ringssvar/Besvarelser.-%C3%98-st%C3%B8tte-Landbrug--5.-august-2020.pdf>

Det er de samme udfordringer, der angives igen i indeværende undersøgelse fra november 2020, men nu har vi tillige bedt landmændene give et økonomisk estimat på de meromkostninger, der er ved at drive landbrug på en ikke brofast småø.

Opsummering

Overordnet set viser besvarelserne, at der er væsentlige meromkostninger forbundet med at drive landbrug på en småø.

Omfanget af meromkostningerne varierer meget fra besvarelse til besvarelse. Flere svarer desuden, at det er vanskeligt at angive et beløb for nogle typer af meromkostninger, og at de varierer meget fra år til år.

Med forbehold for, at der er tale om gennemsnitstal ift. bedrifternes størrelse inden for hvert interval¹, samt at der kan være merudgifter, som ikke er angivet i besvarelserne, har vi samlet følgende oversigt på baggrund af de 38 besvarelser vi har modtaget:

Areal i ha	Antal besvarelser	Gennemsnitlig merudgift pr. ha
Under 10 ha	5	2.480 kr.
10 - 49 ha	12	2.573 kr.
50 - 99 ha	12	1.827 kr.
100 -199 ha	6	1.082 kr.
200 - 299 ha	2	650 kr.
300- 399 ha	1	244 kr.

Fig 1: Gennemsnitlig merudgift pr. hektar fordelt ift. bedrifternes størrelse

Udregningen viser, at der er betragtelige meromkostninger for især de små bedrifter på op til 200 ha, som er de bedrifter, der er flest af på småøerne.

Ø-støtten udgjorde 525,- kr. pr. ha i 2019.

Konklusionen af undersøgelsen er, at selv med et tilskud fra ø-støtten, er der tale om betydelige meromkostninger for landbrugene på småøerne.

Tallene i fig. 1. er hentet fra bilag 6, hvor besvarelserne mht. omkostninger i beløb er samlet, sammenregnet og sat overfor bedrifternes størrelse.

I besvarelserne peger respondenterne på følgende områder, hvor der især er tale om meromkostninger:

- **Transport:** Egen og andres tid til færgeoverfart, ventetid og omlæsning. Færgefragtomkostninger og transporttillæg på fragt til ikke brofaste øer.
- **Drift:** fx at færgens kapacitet afgør maskinernes og lastbilernes størrelse. Svært at skaffe husdyrgødning og foder nok på små bedrifter. Svært at skaffe ekstern hjælp til markdrift.
- **Manglende muligheder for struktur tilpasning** – mulighed for udvidelse af landbruget er meget begrænset eller ikke tilstedeværende.

I det følgende behandles besvarelserne fra spørgeundersøgelsen. (Der henvises i hvert afsnit til spørgsmålene i undersøgelsen – se bilag 7).

¹ Da vi under bedriftsstørrelse har spurgt til intervaller, har vi i denne beregning brugt et gennemsnit af hektarstørrelsen. (Eksempelvis har vi sat et gennemsnit af størrelsen 50-99 ha til at være 75 ha.). Den faktiske bedrift kan altså både være større eller mindre end det gennemsnitstal vi har regnet med.

Hvem deltog?

SaDS har udsendt spørgeskemaet i november 2020 til de landmænd, vi har kontakt til på de 27 småøer. Vi har pr. 24.11.2020 modtaget 38 svar.

Se en tom udgave af spørgeskemaet i bilag 7.

Besvarelsene fordeler sig således på øerne (der er svar fra 20 øer):

Agersø	3
Askø -Lilleø	1
Avernakø	1
Barsø	1
Bjørnø	1
Drejø	1
Egholm	1

Endelave	5
Fejø	1
Femø	2
Fur	5
Hjarnø	2
Lyø	1
Mandø	2

Omø	3
Sejerø	1
Skarø	1
Strynø	3
Venø	2
Aarø	1

Bemærk: Antallet af besvarelser eller mangel på besvarelser pr. ø er *ikke* i sig selv udtryk for, om der er omkostninger eller ej ved landbrugsdrift på den enkelte ø. Det er således tilfældigt i hvilken grad det er lykkedes os at få besvarelser fra landmændene på de 27 øer.

Hovedparten af de 38 respondenter er bosat på den ø, de driver landbrug på: 34 svarende til 89% af respondenterne er bosat på øen, 4 svarende til 11% er ikke bosat på øen.

Bedrifternes størrelse (spg. 2)

Sammenslutningen af Danske Småøer finder det afgørende, at det er de små bedrifteres vilkår, der undersøges og ikke kun bedrifter over 200 ha. På småøerne er der i sagens natur flest af de mindre landbrug (under 200 ha), da bedrifterne begrænses af det naturgivne areal på øen.

Af de modtagne besvarelser er 5 (13%) helt små (under 10 ha), 12 (32%) af bedrifterne er relativt små, mellem 10-49 ha, og yderligere 12 (32%) er mellem 50-99 ha. 6 (16%) af bedrifterne er mellem 100 og 200 ha, mens kun 3 (8%) ligger over de 200 ha, nemlig henholdsvis 2 (5%) mellem 200-299 ha og en enkelt (3%) mellem 300-399 ha.

Størrelsen af de 38 respondenteres bedrifter fordeler sig således:

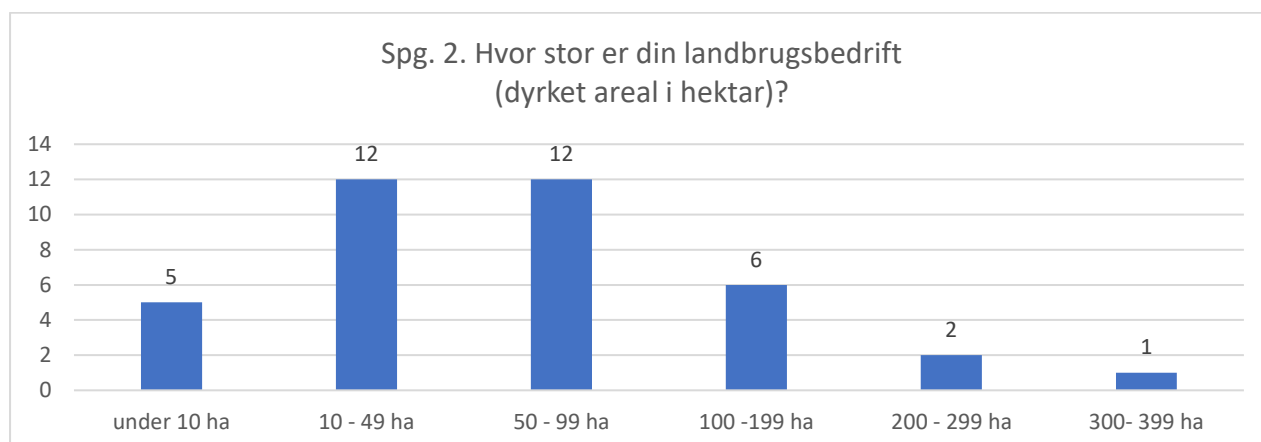

Fig 2: Fordeling af respondenter ift. størrelse af bedrift. Tallet angiver antal besvarelser.

Typer af bedrifter:

SaDS har spurgt til hvilke typer bedrifter respondenterne har ift. dyrehold og afgrøder.

Lidt over halvdelen, 22 bedrifter svarende til 58% af respondenterne, har husdyr, mens 16 svarende til 42% ikke har husdyr.

De 22 bedrifter med husdyr har følgende typer dyr:

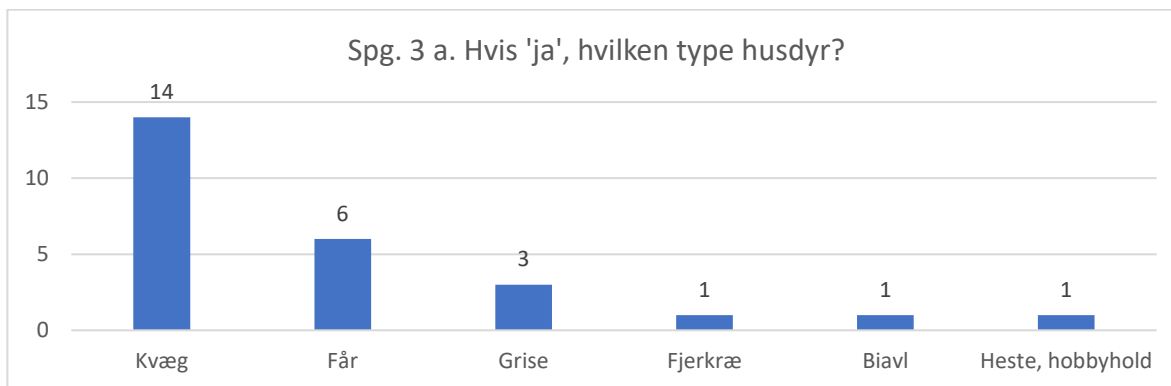

Fig. 3: Fordelingen af typer af husdyr på de 22 bedrifter. To har både kvæg og får. Én har både kvæg, får og grise.

Vi har spurgt landmændene, om de har produktion af specialafgrøder: Spisekartofler, grønsager, jordbær, øvrige bær, frugt eller andet. Godt en tredjedel, 13 svarende til 34% af de 38 bedrifter, har specialafgrøder.

Af bedrifter med specialafgrøder har flest frugt: Fem respondenter dyrker frugt, fire har frøproduktion, og tre har spisekartofler. To har grøntsager, og to har jordbær. En har øvrige bær, og en har kamille til te.

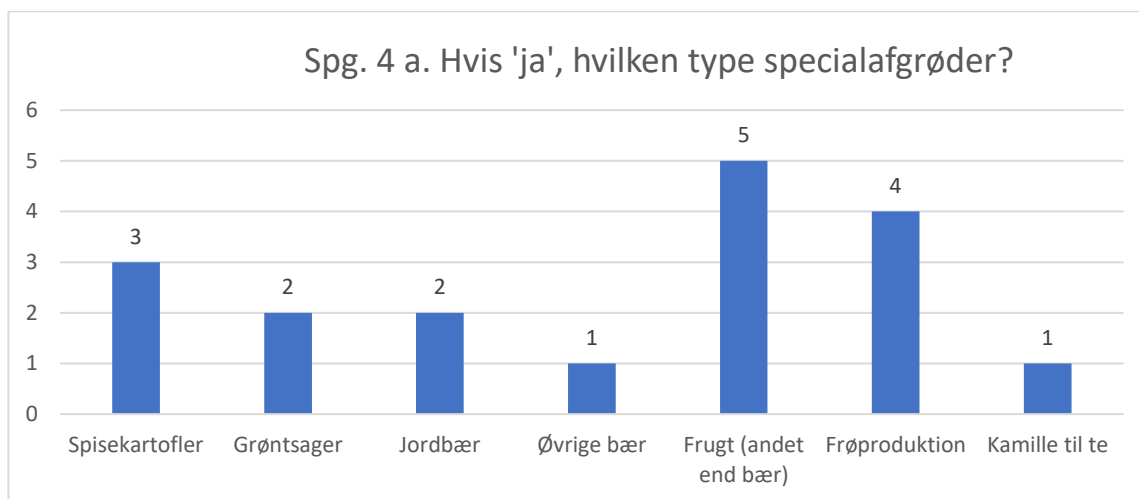

Fig. 4: Fordelingen af typer af specialafgrøder på de 13 bedrifter. Én bedrift har både grøntsager og jordbær. Én har både spisekartofler, grøntsager, jordbær, øvrige bær og frugt.

Ekstra omkostninger for bedrifter på ikke brofaste øer

SaDS har spurgt landmændene om de eventuelle ekstra omkostninger, der kan være ved at drive landbrug på små, ikke brofaste øer.

Vi har spurgt til landmændenes eget timeforbrug og benytter derpå den standardtimesats, som SEGES anvender, til at omregne omkostningen til kroner. Desuden har vi spurgt til øvrige meromkostninger, landmændene dels måtte have selv, og dels måtte have til andre, der servicerer landmændene. Alle tre områder er meromkostninger, der opstår, fordi bedriften ligger på en ikke brofast ø.

De forskellige svar er samlet i bilag 6.

Egne timer til transport (spg. 5)

Vi har spurgt til landmændenes forbrug af egen tid i forbindelse med transport (og evt. ventetid) i landbrugsdriften. To bedrifter angiver, at de ikke har ekstra tidsforbrug til transport, mens de øvrige 36 besvarelser varierer fra 27,5 time pr. år til 2.500 timer pr. år. Det svarer med den standardtimesats på 250 kr., som SEGES opgiver for landmænd (driftsledere)², til omkostninger fra 6.875 kr. til 625.000 kr. pr. år til egne timer til transport.

Egne timer til andre ting (spg. 6)

Vi har spurgt, om der er andre ting, landmanden selv bruger ekstra timer på, fordi bedriften ligger på en småø. Der er seks der svarer nej, mens de øvrige 32 især angiver, at de bruger tid på følgende:

- omlæsse varer
- afhente og levere varer
- ventetid på reservedele og service
- reparationer og vedligehold (fordi det er svært at få service/håndværkere til øen)
- tilrettelæggelse (planlægning af logistik) ifm. færge
- holde gæs væk fra ejendommen
- overnatninger og spildtid ifm. møder uden for øen

Se alle besvarelserne på spørgsmål 6 i bilag 2:

Af de 32 landmænd, der har svaret her, har 29 estimeret deres årlige tidsforbrug til andre ting end transport: Det varierer mellem 8 og 300 timer pr. år. Det svarer med standardtimesatsen på 250 kr. fra SEGES, til meromkostninger fra 2.000 kr. til 75.000 kr. pr. år.

Andre meromkostninger ud over eget tidsforbrug forbundet med transport? (spg. 7)

Vi har spurgt, om landmanden har andre meromkostninger ud over tidsforbruget forbundet med transport (fx udgifter til færgebilletter). Der er to, der svarer nej, mens de øvrige 36 bl.a. angiver, at de har meromkostninger til:

- Færebilletter og godstransport på færgen
- Omkostninger til medarbejder, der skal fragte varer frem og tilbage
- Overnatningsudgifter ifm. møder eller afhentning/levering af varer
- Indkøb af små transportvogne, der er egnet til brug på færgen

Se alle besvarelserne på spørgsmål 7 i bilag 3:

Af de 36 landmænd, der har svaret her, har 29 anslået deres årlige merudgifter på dette område varierende fra 1.000 kr. til 100.000 kr.

² Se bilag 1. Vi har antaget, at alle besvarelser kommer fra landmændene, dvs. ejerne selv, og har derfor brugt timesatsen for driftsledere.

Merudgifter, der faktureres af andre i forbindelse med fx transport (bl.a. evt. ventetid)? (spg. 8)

Vi har spurgt, om landmanden bliver faktureret af andre for udgifter til fx transport eller ventetid.

Syv landmænd svarer nej, mens der blandt de øvrige 31 især peges på betaling for følgende:

- Ventetid og tid til færgetransporten for leverandører, vognmænd, maskinstation, konsulenter, servicefolk, dyrlæge m.fl. (Flere svarer, at disse timer blot skrives på fakturaen, men ikke udspecificeres, og derfor er svære at dokumentere).
- Tillæg for levering på ikke brofaste øer
- Manglende rabatter grundet øgede leveringsudgift eller pga. små mængder, der aftages.

Se alle besvarelserne på spørgsmål 8 i bilag 4.

Af de 31 landmænd, der har svaret, har de 21 givet et estimat på de årlige merudgifter, som de faktureres af andre. Udgifterne varierer fra 600 kr. til 30.000 kr. årligt.

Øvrige meromkostninger og forhold, der besværliggør eller fordyrer landbrugsdriften på en småø (spg. 9 og 11)

Adspurgt om der er øvrige meromkostninger ud over de allerede nævnte, som relaterer sig til at drive landbrug på en ø (spg. 9), har 15 af de 36 besvarelser svaret 'ja', og her peger de bl.a. på at de har ekstra udgifter til

- merudgifter til reparation og service af maskiner (fx ventetid før servicen kommer – man er sidst på listen – som forringer udbyttet).
- man er nødsaget til selv at indkøbe flere (special)maskiner, da maskinstationen enten ikke vil eller kan komme til øen pga. færgeren.
- foder - nogle pga. jordenes beskaffenhed, andre fordi foderet modtages i små mængder (ellers kan det ikke komme med færgeren).

En respondent giver et eksempel på merudgift til foder:

Vores foder til dyrene bliver dyrere, da vi modtager små mængder, der skal blæses i en vogn. Da færgeren ikke kan medtage en lastbil. 12,5 øre pr kg foder. Det bliver til 92.208,33 kr.

Landmændene angiver beløb til merudgifter i denne kategori mellem 2.000 og 105.000 kr. pr. år.

Afslutningsvis spurgte vi, om der er andre forhold, der besværliggør eller fordyrer landbrugsdriften, som en følge af, at være bosiddende på en småø (spg.11). Her peges der især på

- leveringsvanskeligheder, nogle afviser helt at levere til ikke brofast ø
- egen tid til planlægning af logistik
- ventetid for leverandører
- forsinkelse ift. servicebesøg, nogle afviser helt at servicere på ikke brofast ø
- at det ikke er muligt at få del i de samme rabatordninger, som på fastlandet ved indkøb af varer.
- at de ikke kan afsætte deres varer som specialvarer (selvom de er det) og dermed ikke opnår den bedste pris

Et eksempel på leveringsvanskeligheder fra en respondent: *Hvert år er færgeren i dok i ca. 5 hverdage. I den forbindelse må vi kassere det mælk, der er ældre end to dage. Før blev vi godtgjort den kasserede*

mælk, men efter vi skiftede til det lille mejeri Naturmælk, får vi ingen kompensation. Da vi producerer 5.000 liter mælk pr dag, er det et tab på $5000 \times 3,45 \text{ kr./liter} \times 2 \text{ dage} = 34.500 \text{ kr.}$

Bemærkningerne fra spørgsmål 9 og 11 er samlet i bilag 5

Disse forhold er ofte svære at dokumentere den faktiske værdi af, men er ikke desto mindre vigtig at tage med i overvejelserne ifm. tilrettelæggelsen af ø-støtten.

Merindtægter ifm. landbrugsdrift på en småø (spg. 10)

Endelig har vi spurgt landmændene, om de har nogen indtægter ved at drive landbrug på en småø, som landmænd på fastlandet sandsynligvis ikke har.

Fem af de 36 besvarelser peger på ø-støtten (som man må gå ud fra, at flere/alle(?) modtager, men ikke har tænkt på i forbindelse med spørgsmålet).

En enkelt svarer: Lokationsværdien, men at dette ikke kan ikke specificeres i kr.

Meromkostninger og bedriftsstørrelse

I bilag 6 har vi sammenlignet de anførte meromkostninger med størrelsen af bedriften.

Bemærk: Da vi under bedriftsstørrelse har spurgt til intervaller, har vi i denne beregning brugt et gennemsnit af hektarstørrelsen. (Eksempelvis har vi sat et gennemsnit af størrelsen 50-99 ha til at være 75 ha.). Den faktiske bedrift kan altså både være større eller mindre end det gennemsnitstal vi har regnet med.

Det er vigtigt her at understrege, at selvom landmanden ikke har angivet et estimat på meromkostninger, kan det deraf *ikke* konkluderes, at der ingen meromkostninger er. Det er bemærkningerne tydeligt udtryk for, hvor mange har skrevet, at de ikke har mulighed for at estimere en omkostning i kr. og øre, eller at udgiften varierer fra år til år, hvorfor de ikke har angivet et beløb. Tallene er derfor minimums-estimer.

Meromkostningerne, som respondenterne har oplyst, fordeler sig således:

- Under 10 ha: Mellem 0 til 5.000 kr. pr. ha pr. år.³
- 10-49 ha: Mellem 500 og 11.917 kr. pr. ha pr. år
- 50-99 ha: Fra 627 til 8.950 kr. pr. ha pr. år
- 100-199 ha: Fra 117 til 500 kr. pr. ha pr. år *
- 200-299 ha: Fra 350 til 950 kr. pr. ha pr. år *
- 300-399 ha: Fra 244 kr. pr. ha pr. år *

*Det bemærkes at Landbrugsstyrelsen højest giver tilskud til 100 ha pr. ansøger.

Ø-støtten udgjorde 525,- kr. pr. ha i 2019.

Som det fremgår af opsummeringen og tabellen i figur 1 på side 2, angiver især de små bedrifter under 200 ha i gennemsnit en betydelig højere meromkostning, end der dækkes af ø-støtten.

Konklusionen af undersøgelsen er, at selv med et tilskud fra ø-støtten, er der tale om betydelige meromkostninger for landbrugene på småøerne.

³ En enkelt anfører, at der ingen meromkostninger er. En anden, der har kvæg, svarer, at der er transportomkostninger, men angiver ikke et beløb.

Dokumentation for meromkostninger

Flere landmænd har indsendt dokumentation for merudgifterne. De er vedhæftet i bilag 8. Vi har slettet landmændenes navn, adresse o lign. fra dokumenterne. Vi har ladet firmaernes /leverandørernes navne og oplysninger fremgå. Sammenslutningen af Danske Småøer har de oprindelige dokumenter.

Hovedparten af den indsendte dokumentation vedrører **færgeomkostninger** (til fragt og billetter). Desuden er der indsendt dokumentation for følgende:

- **Kørsel af dyr** (bilag 8, side 16). Respondenten bemærker: *De sidste år har jeg lejet en transportbil og selv kørt dyrene på slagteri. I år har jeg fået en transportør til at hente, det tager mindre tid men koster væsentligt mere.*
- **Oplagring af halm** (bilag 8, side 22). Respondenten bemærker: *Da færgen ikke kan fragte alle de læs halm over i høsten, og specielt ikke i denne sommer hvor vi havde ekstremt mange turister, har vi været nødt til at leje en lade til opbevaring af halmen på fast landet, og så flyttes halmen hjem over vinteren. (I øvrigt bemærker respondenteren at halmen er farligt gods, hvorfor sejladsen skal foregå med ekstra ture, hvor der ikke må være andre passagerer med og chaufføren på traktoren skal gennemgå et brandkursus. De har behov for 42 ekstra ture.)*

- **Ventetid og omlæsning:** En respondent har henvist til Danish Agros folder om samhandel⁴ vedr. priser for ventetid og omlæsning. På side 3 står der:

Ekstra tidsforbrug ved aflæsning/pålæsning

(Længere end 45 min/basis 36 tons)

Pr. påbegyndt 30 min.....300 kr.

Og i næste spalte:

Levering til ikke brofaste øer bliver fragtberegnet ud fra vores salgs- og

leveringsbetingelser. Herudover debiteres færgeomkostninger. + ventetid (inkl. sejltid).

Ud over denne dokumentation ligger en stor andel af meromkostningerne i de timer landmændene selv bruger på eksempelvis omlæsning, ventetid og transport jf. svarene i spg. 5 og spg. 6 (bilag 2 og 6), samt i den ventetid/rejsetid på færgen som blot tilskrives fakturaen uden udspecificering fra leverandører og servicefirmaer jf. svarene i spg. 8 (bilag 4).

Sammenslutningen af Danske Småøer

Bilagsoversigt

Side:

Bilag 1: Email fra Landbrug & Fødevarer med standardtakster fra SEGES	9
Bilag 2: Besvarelser vedr. hvilke ting landmanden selv bruger EKSTRA timer på (spg. 6)	10
Bilag 3: Besvarelser vedr. andre EKSTRA omkostninger for landmanden (spg. 7)	12
Bilag 4: Besvarelser vedr. hvilke EKSTRA omkostninger landmanden faktureres for af ANDRE (spg. 8)	13
Bilag 5: Besvarelser vedr. øvrige meromkostninger og forhold, der besværliggør eller fordyrer landbrugsdriften (spg. 9 og 11)	15
Bilag 6: Oversigtstabel over meromkostninger og bedriftsstørrelse	18
Bilag 7: Spørgeskema til landmænd på småøerne (tom)	19
Bilag 8: Dokumentation for meromkostninger	separat bilag

⁴ <http://brochurer.danishagro.dk/samhandelsvikaarseptember2020/?page=2>